

ALEYHE DÜZELTME YASAĞI (REFORMATIO IN PEIUS) İLKESİ'NİN DİSİPLİN HUKUKUNDA UYGULANABİLİRLİĞİ

Dr. Şafak BAŞA¹

GİRİŞ:

Ceza yargılaması hukukundan yararlanılarak disiplin hukukunda kullanılabilecek birçok ilke bulunmaktadır. Bu ilkeler arasında “*Aleyhe Düzeltme Yasağı İlkesi*” (Reformatio In Peius) veya eş deyişle “*Aleyhe Hüküm Yasağı*” ilkesi oldukça önemli ve üzerinde durulması gereken bir ilke olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yazıda “Aleyhe Düzeltme (Bozma) Yasağı” ilkesinin önce ceza yargılaması hukukunda, ardından da disiplin hukukundaki uygulaması tartışılmıştır.

İLKENİN CEZA YARGILAMASINDA UYGULAMASI:

Ceza Muhakemesi Kanunu'nun “*Sanık lehine başvurma hâlinde verilecek hüküm*” başlıklı 283/1.maddesinde; “*İstinaf yoluna sanık lehine başvurulmuşsa, yeniden verilen hüküm, önceki hükümle belirlenmiş olan cezadan daha ağır olamaz.*”, hükmü yer almaktadır.

Buna göre; hükme karşı, yalnız sanık veya C.M.K. 262. madde uyarınca yasal temsilcisi ve eşi veya Cumhuriyet savcısı tarafından sanık yararına olarak istinaf yoluna başvurulmuşsa, bölge adliye mahkemesince yeniden verilecek hüküm, ilk derece mahkemesince belirlenmiş olan cezadan daha ağır olamayacaktır. Bu kural gerek cezanın türü ve gerek süresi bakımından geçerli olup, suç niteliğine etkisi yoktur. Yargılama giderleri, vekâlet ücretleri, cezaların toplanmasında yanılığın madde kapsamında değildir.

Yine Ceza Muhakemesi Kanunu'nun “*Davaya yeniden bakacak mahkemenin işlemleri*” başlıklı 307/4. maddesinde de; “*Hüküm yalnız sanık tarafından veya onun lehine Cumhuriyet savcısı veya 262'nci maddede gösterilen kimselerce temyiz edilmişse, yeniden verilen hüküm, önceki hükümle belirlenmiş olan cezadan daha ağır olamaz.*”, hükmü yer almaktadır.

Bu maddeye göre de; hüküm yalnız sanık veya avukatı veya yasal temsilcisi ve eşi veya Cumhuriyet savcısı tarafından sanık yararına temyiz edilmişse, bozmadan sonra yapılan yargılama verilecek ceza, önceki hükümdeki cezadan daha ağır olamaz. Bu kural cezanın

---

¹ Bu makalenin yayımlandığı yer için bakınız: BAŞA, Şafak (2012), “Aleyhe Düzeltme Yasağı (Reformatio In Peius) İlkesinin Disiplin Hukukunda Uygulanabilirliği”, Denetim Dergisi, Yıl: 25, Sayı: 119, (Temmuz-Eylül 2012), s: 49-51.

türü ve gerekse süresi bakımından geçerli olup, suç niteliği bakımından uygulama yeri bulunmamaktadır.

Mülga CMUK'un 326. maddesi de benzer bir hüküm içermekteydi.² Dolayısıyla gerek eski CMUK gerekse yeni CMK "*aleyhe düzeltme yasağı*" veya başka bir deyişle "*aleyhe hüküm yasağı*" ilkesini kabul etmektedir.

Bu ilke ceza yargılaması uygulamasında çeşitli yargı kararlarıyla istikrar kazanmıştır. Örneğin Yargıtay 3. Ceza Dairesi'nin 11.06.2001 tarihli ve 6486-6598 sayılı kararında özetle; "*... 21.4.1998 tarihli ilk hükmün sanığın temyizi üzerine CMUK'nun 325/son maddesi uyarınca kazanılmış hak saklı kalmak kaydı ile sanık lehine bozulmuş olduğuna göre sanığa ilk hükümden daha fazla ceza verilemeyeceğinin gözetilmemesi, Bozmayı gerektirmiş, ...*" denilmektedir.

Yine Yargıtay 8. Ceza Dairesi'nin 18.09.2007 tarihli ve 7847-5936 sayılı kararında özetle; "*... Mahkemece 27.9.2002 tarihinde verilen ilk hükümde, hükmolunan para cezasının taksitle tahsiline karar verildiği halde, uyarlamada adli para cezasının taksitlendirilmemesi suretiyle CMUK'un 326/son (CMK'nın 307/4.) madde ve fıkrasına aykırılık yapılması...*" kararın bozulmasına gerekçe yapılmıştır.

Bütün bu açıklamalar ışığında denilebilir ki; itiraz veya istinaf mercii itiraz edilen ceza kararını düzeltebilir; ama *düzeltilme cezayı ağırlaştırma biçiminde olamaz*. Ceza usulünün çok önemli bir ilkesi olan "*aleyhe bozma yasağı*", cezayı ağırlaştırmaya engel bir ilkedir. Yasağın anlamı şudur, sanık tarafından temyiz edilen bir mahkûmiyet hükmü, şayet savcının aleyhe temyizi yoksa sanık aleyhine bozulamaz. Aleyhe düzeltme veya bozma yasağının konuş nedeni, sanığı korkutmamak, çekinmeden kanun yoluna gidilmesini sağlamaktır. Sanık, kanun yoluna başvurursam daha ağır ceza gelebilir endişesinden uzak olmalıdır. Kanun yolu daha kötü bir durum getirmemelidir. Almanya'da "*daha kötü duruma getirme yasağı*" olarak adlandırılan bu ilke her ileri devletin usul kanununda bulunmaktadır. Bu ilke genellikle yargı içtihatları sayesinde yerleşmiştir.

Bu kuralın anayasal kaynağı da bulunmaktadır. 1982 Anayasası'nın 36. maddesindeki "hak arama hürriyeti" bir temel haktır. Hukuk devleti, hakların kullanılmasını zorlaştırmamakla yükümlüdür. "Aleyhe düzeltme yasağı" olmayan bir hukuk düzeninde kanun yoluna başvurmak başvuru korkuturdu.

² CMUK'un "Davaya yeniden bakacak mahkemenin hak ve mecburiyetleri" başlıklı 326. maddenin 2. fıkrasında; "*Hüküm, yalnız mahkûm tarafından veya onun lehine Cumhuriyet savcısı veya 291'inci maddede gösterilen kişiler tarafından temyiz edilmişse; yeniden verilen hüküm, evvelki hükümlerle tayin edilmiş olan cezadan daha ağır olamaz.*", denilmektedir.

İLKENİN DİSİPLİN HUKUKUNDA UYGULAMASI:

Bilindiği üzere disiplin hukukumuzda disiplin cezalarına karşı *itiraz* yolu vardır. İlgili memur disiplin amirleri tarafından verilen uyarma, kınama ve aylıktan kesme cezalarına karşı disiplin kuruluna, kademe ilerlemesinin durdurulması cezasına karşı da yüksek disiplin kuruluna, kararın kendisine tebliğinden itibaren yedi gün içinde itiraz edilebilir. Nitekim 657 sayılı DMK'nun "*itiraz*" başlıklı 135. maddesinde (Değişik: 13.02.2011-6111/113 md.); "*Disiplin amirleri tarafından verilen uyarma, kınama ve aylıktan kesme cezalarına karşı disiplin kuruluna, kademe ilerlemesinin durdurulması cezasına karşı yüksek disiplin kuruluna itiraz edilebilir. İtirazda süre, kararın ilgiliye tebliği tarihinden itibaren yedi gündür. Süresi içinde itiraz edilmeyen disiplin cezaları kesinleşir. İtiraz mercileri, itiraz dilekçesi ile karar ve eklerinin kendilerine intikalinden itibaren otuz gün içinde kararlarını vermek zorundadır. İtirazın kabulü hâlinde, disiplin amirleri kararı gözden geçirerek verilen cezayı hafifletebilir veya tamamen kaldırabilirler. Disiplin cezalarına karşı idari yargı yoluna başvurulabilir.*", hükmü yer almaktadır.

Yukarıdaki maddeden de anlaşılacağı üzere "*İtirazın kabulü hâlinde, disiplin amirleri kararı gözden geçirerek verilen cezayı hafifletebilir veya tamamen kaldırabilirler.*" Daha açık bir ifadeyle daha önce verilen cezadan daha ağır bir disiplin cezasına hükmedemezler. Yönetmeliklerde de bu yolda hükümlere rastlanmaktadır. İtiraz mercisinin cezayı "*ağırlaştırılabileceğinden*" hiçbir yerde söz edilmemiştir. Dolayısıyla bizim disiplin mevzuatımız itiraz mercilerine cezayı artırma yetkisi vermemiştir. İtiraz mercileri memurun itirazıyla bağlıdır ve disiplin cezasının ağırlaştırılması sonucunu doğuracak nitelikte bir karar veremezler. Dolayısıyla ceza usul hukukunun "*aleyhe düzeltme yasağı*" ilkesinin disiplin hukukunda da geçerli olduğu görülmektedir.

Ayrıca Anayasa'nın 129/3. maddesinde yapılan değişiklikle; "*Disiplin kararları yargı denetimi dışında bırakılamaz*" hükmü getirilmiş, böylece bütün disiplin kararları yargı denetimine de açık tutulmuştur. Yukarıda gösterilen 657 sayılı Kanunun 135. maddesinde de; "... *Disiplin cezalarına karşı idari yargı yoluna başvurulabilir.*" Hükmü bulunmaktadır. Burada sorulması gereken soru, disiplin cezalarına karşı yargı yoluna başvurulduğunda da "*aleyhe bozma yasağı*" ilkesinin geçerli olup olmayacağıdır. Daha açık bir ifadeyle herhangi bir disiplin cezası için yargıya gidildiğinde, yargı mercii disiplin amirlerince verilen karardan daha ağır olan bir cezaya hükmedebilecek midir?

Bu konuda yargı kararları yol gösterici olmaktadır. Örneğin Danıştay 8. Dairesinin 16.02.1998 tarihli ve K.N: 1998/440, E.N: 1997/4389 sayılı kararı; "*Yargı denetiminin dava konusu işlemle sınırlı olduğu, ilgilinin idari davayı açtığı sıradaki hukuki durumunu ağırlaştırıcı biçimde hüküm kurulamayacağı*" hakkındadır. Bu karar, tam da disiplin hukuku açısından *aleyhe hüküm kurma yasağını* irdelemektedir. Kararda; "... 2577 sayılı İYUK'un 2. mad-

desine göre idari işlemlerin iptali için dava açılabilmesi, ilgililerin menfaatlerinin ihlal edilmiş olması koşuluna bağlıdır. Bu koşulun doğal sonucu olarak, iptal davasında yargı denetiminin, davacının menfaat ihlali ölçüsünde sınırlı bir biçimde yapılması gerekir. Davacının, menfaatinin, dava konusu işlemle belirlenen hukuki durumundan daha ağır biçimde ihlaline yol açacak şekilde karar verilmesi “aleyhe karar verilmesi” ilkesine aykırıdır. Başka bir anlatımla anayasal bir hak olan dava hakkını kullanan kişinin, bu hakkı kullanması nedeniyle yargı kararı ile dava konusu işlemde daha ağır bir hukuki durumla karşı karşıya bırakılması söz konusu olamaz. ...İdare mahkemesince, dava konusu işlemle sınırlı olarak yargı denetimi yapılması gerekirken, henüz idare tarafından disiplin cezasına konu edilmeyen (...) fiili esas alınmak suretiyle davacının menfaat ihlalini ağırlaştırıcı nitelikte hüküm kurulmasında hukuka uyarlık görülmemiştir...”, denilerek açıkça “aleyhe karar verilmesi” ilkesine atıfta bulunmaktadır. Danıştay kararlarından aleyhe düzeltme yasağının sadece disiplin amirleri için değil idari yargı yerleri içinde geçerli olduğu görülmektedir.

Benzer şekilde, Danıştay 3. Dairesinin 12.03.1998 tarihli ve K.N:1998/863, E.N:1996/6990 sayılı kararı, Danıştay 5. Dairesinin 26.11.2002 tarihli ve K.N: 2002/4634, E.N: 2000/1927 sayılı kararında “aleyhe karar verilmesi” ilkesine atıfta bulunmaktadır. Danıştay içtihatlarının bu konuda istikrar kazandığı görülmekle birlikte az da olsa bu ilkeye aykırı kararların verildiği de görülmüştür. Örneğin Danıştay 8. Dairesinin 29.04.1991 tarihli ve K.N: 1991/793 ve E.N: 1990/1399 sayılı kararı bu ilkeye aykırılık teşkil eder.

SONUÇ:

Sonuç olarak denilebilir ki, ceza yargılaması hukukunun önemli ilkelerinden “aleyhe karar verilmesi” ilkesi disiplin hukukunda da uygulama alanı bulmuş olup; verilen disiplin cezasına gerek üst disiplin kuruluna itiraz edildiğinde, gerekse iptali için idari yargı yerine başvurulduğunda yapılacak olan düzeltme, başvuranın durumunu daha da ağırlaştırıcı nitelikte olamayacaktır. Bu ilkeye disiplin amirlerinin uygulamada dikkat etmeleri gerekmektedir. Aksi halde verdikleri disiplin cezasının idari yargıda bozulması söz konusu olacaktır.